

Beheersmaatregelen ten behoeve van de Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus* in Minsmere

Jeremy Sorensen

Historisch overzicht.

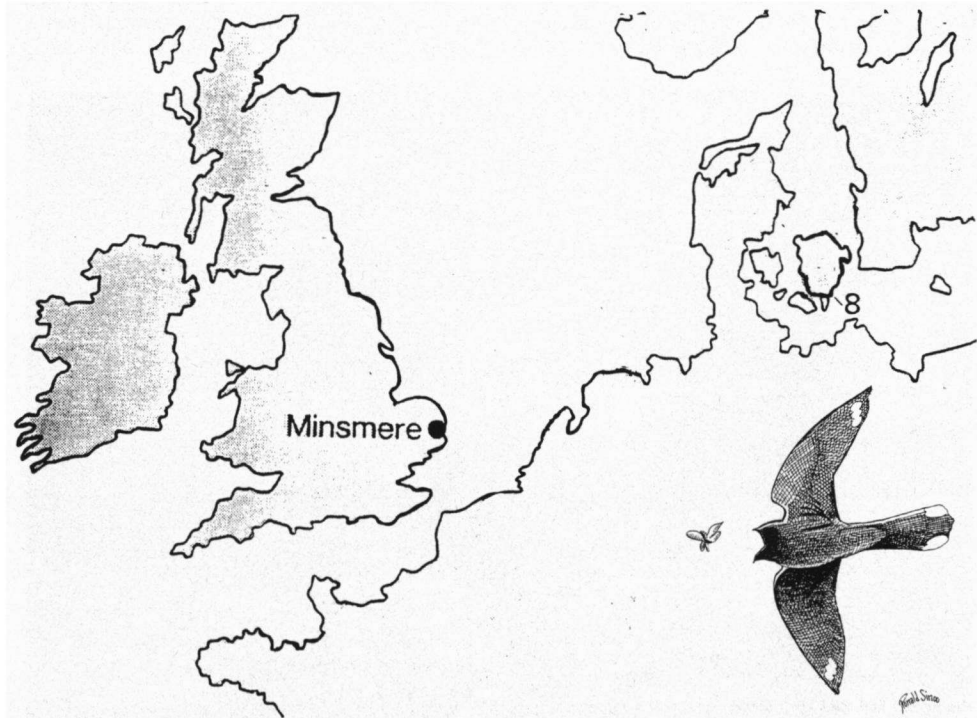
Minsmere is een vogelreservaat gesitueerd langs de Noordzeekust van het graafschap Suffolk in het meest oostelijk gelegen deel van Engeland. Het gebied ligt dus nagenoeg recht tegenover Nederland. De pachtrechten van het reservaat bestaan sinds 1948. Deze rechten waren aanvankelijk beperkt tot de bos en heidegebieden. Sinds 1977 zijn beheersrechten over het gehele reservaatgebied verworven. Dit betekent dat sinds 1977 aan biotoopbeheer is gewerkt. De nationale trend in het populatieverloop van de Nachtzwaluw vertoont in Groot-Brittannië een langzaam dalende tendens en dat was tot 1977 in Minsmere ook het geval. Wij waren er zeker van dat deze negatieve trend in het reservaat te keren was. Rob Berry, één van de bewakers, kreeg in de periode 1975–1977 opdracht om een onderzoek te doen naar de habitateisen van de Nachtzwaluw. Zie hiervoor het artikel 'Nightjar habitats and breeding in East Anglia' in *British Birds* 72 : 207–218.

Wat was er gaande?

Wij stelden vast dat er sprake was van natuurlijke successie van de vegetatie. Langzaam veranderde heidegebieden in bos. Wij wilden bereiken dat dit proces werd vertraagd.

Zaailingen van Ruwe Berk (*Betula pendula*) en Grove Den (*Pinus sylvestris*) dringen heidegebied (*Calluna vulgaris*) binnen en dat proberen wij tegen te gaan. In het geval van de verspreiding en de groei van de Struikheide (*Calluna vulgaris*) beogen wij over het gehele gebied een op-

timale variatie in leeftijdsstructuur van de struiken te realiseren. In het gebied zijn bovendien onbegroeide plekken gewenst. Om dit te realiseren worden kale plekken gemaakt door de Struikheide te scheren en door het zaad van de heide hier en daar pleksgewijs te oogsten. Dit

De ligging van het vogelreservaat Minsmere in het graafschap Suffolk ten opzichte van het Europese vasteland.

zaad wordt gebruikt om elders in het graafschap nieuwe heidegebieden te scheppen.

Er zijn nog meer problemen. De uitbreiding van Gaspeldoorn (*Ulex europaeus*) en Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*) dient eveneens ingeperkt te worden. Het gaat dus om het beperken van de uitbreiding van deze soorten en niet om het uitroeien van deze soorten. Alles bijeen gaat het altijd om omvangrijke werkzaamheden, want zaden en wortels blijven in de bodem achter.

De heidegebieden in deze omgeving waren oorspronkelijk omvangrijk en aaneengesloten. Tegenwoordig zijn deze heidegebieden relatief klein en moeten zich afzonderlijk in stand houden. Dat gebeurde vooral door al dan niet opzettelijk in brand steken van de gebieden. Omdat deze heideterreinen klein zijn en geïsoleerd liggen is het aansteken niet zo'n goede beheersmaatregel waardoor andere beheerstechnieken werden ontwikkeld. Dieren kunnen bij het in brand steken geen toevlucht zoeken naar soortgelijke gebieden in de directe omgeving en kunnen ook niet terugkomen op de afgebrande heide. In de grote heidegebieden uit het verleden waren altijd omvangrijke onafgebrande stukken van waaruit herkolonisatie van planten en dieren kon plaatsvinden.

Onze beheersmethode heeft succes wanneer min of meer belangrijke nachtzwaluwpopulaties aanwezig zijn. Maar er is ieder jaar veel werk, zoals het opruimen van zaailingen van Ruwe Berk en Grove Den en het beperken van de ontwikkeling van Gaspeldoorn en Adelaarsvaren.

Beheer

Wij begonnen in 1978 op kleine schaal met nachtzwaluwbeheer. De activiteiten breidde zich geleidelijk uit tot het in 1982 organiseren van een beheerswerkdag speciaal in heidebiotopen.

Ons onderzoek wees uit dat het belangrijk was om een aantal Ruwe Berken van twee of drie meter hoogte verspreid in de open heide te hebben. Bij deze berken dienden vegetatie-loze plekken van een halve tot een vierkante meter in de Struikheide gerealiseerd te worden. Deze plekken waren de favoriete broedplaatsen van de Nachtzwaluw in Minsmere.

Het onderzoek van Berry toonde tevens aan dat Nachtzwaluwen in het westelijke heidegebied, in vergelijking met soortgenoten uit het noordelijk gelegen heidegebied, met veel verliezen als gevolg van predatie te maken hadden. Vos (*Vulpes vulpes*) en Adder (*Vipera berus*) maakte hier gebruik van de vegetatie-arme plaatsen om er te zonnen. Hierdoor vonden zij bij toeval ook de broedlokaties van de Nachtzwaluw. Door het aanbieden van meer kale plekken kan de keuze van een geschikte broedplaats voor de Nachtzwaluw worden vergroot.

Een ander belangrijk streven was ook het beperken van de zaailingeninvasie van Ruwe Berk en Grove Den in het struikheidegebied. Op twee manieren hebben wij dit probleem aangepakt. Een berkenaanplant waaronder door het gebrek aan licht de Struikheide was verdwenen werd gekapt. Verspreid over het gebied bleven een

Twee jonge Nachtzwaluwen in het nest dat meestal op een min of meer kale plek ligt.

Foto: Martien Haffmans.

Het belang van enkele ingekorte
bomen in het broedgebied
spreekt ondermeer uit deze foto.
Foto: Martien Haflmans.

aantal berken staan. De stam werd tot circa twee of drie meter ingekort. Er bleef dus een struikvorm staan. De bedoeling was dat deze later deel uitmaakten van de nestplaatsconfiguratie voor de Nachtzwaluw. Na drie jaar had de Struikheide het gebied geherkoloniseerd en na vier jaar gebruikte de Nachtzwaluw het gebied als broedgebied.

Het is noodzakelijk dat ieder najaar beheerswerken in dit gebied worden uitgevoerd. De zaailingen van Ruwe Berk, Grove Den en Gaspeldoorn moeten dan worden verwijderd.

De andere methode is het vellen van Ruwe Berk en Grove Den die de open heide koloniseren. Opnieuw worden verspreide Ruwe Berken 'gekopt' tot op twee à drie meter. Het bleek dat het belangrijk is een lineaire structuur van beschutting gevende bomen te laten staan. Een smalle rij bomen welke loopt van de plaats waar begonnen is met kappen tot waar het gewenst is op te houden, is voldoende. De boomrijen die beschutting moeten verlenen lopen door tot zo'n dertig meter in het heidegebied. Nieuwe beschutting gevende rijen bomen blijven vijftig meter van elkaar staan.

Ook bij deze methode dient in de herfst gewerkt te worden aan het verwijderen van de zaailingen. Deze gebieden blijken bij de Nachtzwaluw erg in trek te zijn. Door de beschutting gevende bomenrijen zijn in een zekere luwte foerageergebieden ontstaan die speciaal in koude winterse avonden graag door Nachtzwaluwen worden opgezocht. Wanneer deze mogelijkheid er niet is kunnen op zulke avonden anders weinig vliegende nachtvlinders worden gevangen.

Op Minsmere groeit de Adelaarsvaren zodanig

dat deze de Struikheide verdringt. Op plaatsen waar deze plant sterk overheerst zijn de planten doodgespoten met Asulox (Asulam). Het is een succesvolle methode gebleken bij het inperken van de Adelaarsvaren. Op dit moment hebben wij in Minsmere een beleid inzake de toepassing van bestrijdingsmiddelen, waarbij deze methode niet wordt gebruikt. Dit is overigens niet vanwege eventuele schadelijke aspecten want die hebben wij niet vastgesteld.

Het heidegebied op Minsmere omvat ongeveer 200 hectaren. In dit gebied komen terreinen voor waar Grove Den en Ruwe Berk groeien en er zijn ook open of halfopen boomrijke gebieden met Struikheide. Globaal hebben wij ongeveer 160

1970	20	territoria
1971	20	territoria
1972	20	territoria
1973	20	territoria
1974	20	territoria
1975	10	territoria
1976	13	territoria
1977	8	territoria
1978	8	territoria
1979	7	territoria
1980	6	territoria
1981	7	territoria
1982	5	territoria
1983	14	territoria
1984	15	territoria
1985	18	territoria
1986	20	territoria
1987*	13	territoria

*1987 was een koude en natte zomer

Territoria van Nachtzwaluwen op Minsmere.

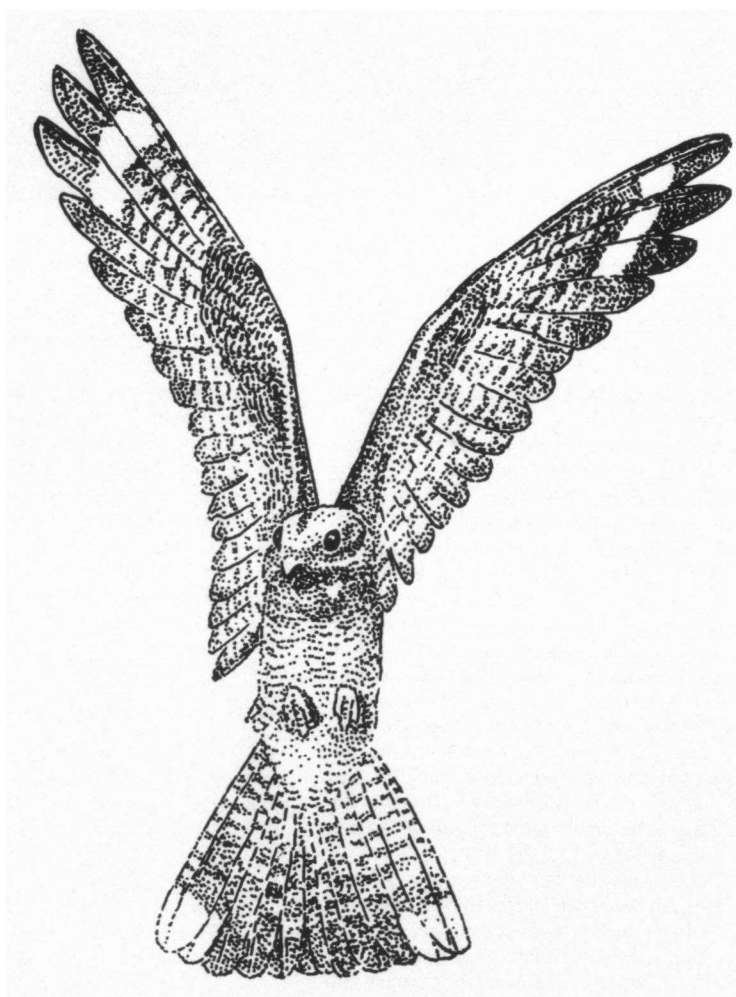
hectaren open heidegebied. Naast Minsmere zijn heidegebieden van de Nature Conservancy gelegen.

De manier waarop wij in Minsmere werken aan het beheer van Nachtzwaluwen kan niet worden veronachtzaamd. De populatietrend in Groot-Brittannië laat een voortdurende neergang zien,

terwijl de populatie in Minsmere in de laatste vijf jaar voortdurend stijgt. De populatie-ontwikkeling op korte termijn zal afhangen van de continuering van de beheersmaatregelen. Op langere termijn, wie weet? Beheersmaatregelen zullen hoe dan ook succes opleveren zolang als hiervan sprake is.

■ Jeremy Sorensen (S. Warden, Royal Society for the Protection of Birds), Minsmere Reserve, Westleton, Saxmundham, Suffolk, IP17 3BY. United Kingdom.

Vertaling: Pierre Maréchal.

Het is noodzakelijk dat ieder najaar beheerswerkzaamheden in Minsmere worden uitgevoerd als men de Nachtzwaluw daar wil behouden.

Tekening: Maarten Smit.